

ma yksittäisten tutkijoiden tai tutkijaryhmien kokemuksia, havaintoja ja pohdintoja, ja ymmärrettävää on, että jotakin jää väistämättä käsittelemättä. Vaikka Vilma Hännisen ja kumppaneiden artikkelissa viitataan digitaalisiin mahdollisuuksiin tuottaa esimerkiksi kirjeitä tulevaisuudesta, kuu- lisimme mielellämme enemmänkin ajatuksia siitä, millaisia mahdollisuuksia 2020-luvun digitaalisuus tarjoaa ”luovan” tutkimuksen tekemiselle ja tutkimukseen osallistumiselle erityisesti tilanteissa, joissa kasvokkaisen kohtaamisen mahdollisuudet ovat rajoitettuja. Lisäksi jäämme kaipaamaan ko- koavaa loppulukua, jossa kriit- tisesti pohdittaisiin yhtäältä, millaisiin yhteiskunnallisiin il- miöihin ja kysymyksiin esitellyn genren menetelmillä voidaan tarttua, ja toisaalta, mihin ne eivät taivu. Tärkeää olisi myös pohtia, miten luovia, osallistu- via ja toiminnallisia menetel- miä voi tutkimuksessa yhdistää perinteisempiin menetelmiin ja miksi niin kannattaa joskus teh- dä. Tällainen pohdinta saattaisi vähentää dikotomisen tulkin- nan riskiä, jossa ”luovat” ja ”ta- valliset” menetelmät asetetaan vastakkaiseen, ”paremmuudes- ta” kilpailevaan asemaan.

Luovuus on vaikea, monimerki- tyksinen ja pelottavakin käsite. *Tutkiva mielikuvitus* on selkeä, hyvin kirjoitettu ja kaivattu me-

netelmäkirja, joka demonstroi, kuinka luovuus ei välttämättä tarkoita jotakin uutta, ihmeel- listä ja ennennäkemätöntä. Luovuus tutkimuksessa on ym- märryksen edistämistä oivalta- vin, perustelluin ja kulloinkin tarpeenmukaisin keinoin, eikä sen tekeminen vaadi tekijältään erityisiä, esimerkiksi taiteellisia, ominaisuuksia. Uskommekin kirjan rohkaisevan opiskelijoita ja tutkijoita mielikuvittelemään, millaisin menetelmin kulloin- kin tavoiteltua tietoa voidaan parhaiten saavuttaa. Samalla toivomme tämän kokoelman osaltaan nostavan luovien, osallistuvien ja toiminnallisten menetelmien asemaa vakavas- ti otettavana genrenä suoma- laisen yhteiskuntatutkimuksen kentällä.

**Riikka Korkiamäki ja
Eriikka Oinonen**

Poliittisen mielikuvituksen uusi tuleminen

Teppo Eskelinen (toim.):
The Revival of Political
Imagination: Utopias as
Methodology. Lontoo: Zed
Books, 2020, 173 s.
ISBN 978-1-78699-959-7

---

*The Revival of Political Imagina-
tion* tarttuu huoleen poliittisen

mielikuvituksen ja utooppisen ajattelun hiipumisesta kylmän sodan jälkimainingeissa. Kyky kuvitella vaihtoehtoja olemassa olevalle näyttää surkastuneen, ja näkymät tulevaisuuteen näyt- täytyvät ennalta tiedettyinä ja määrättyinä. Teosta virittää ky- symys siitä, onko kyky kuvitella toisenlaisia yhteiskuntia pe- lastettavissa, ja jos on, miten? Vaikka teoksen tilannekuva on synkkä, on sen sanoma toivei- kas: meillä on kyky kuvitella radikaalisti toisenlaisia maail- moja, mutta tätä kykyä on ak- tiivisesti kouluttava ja ruokittava utooppisen ajattelun keinoin.

Teoksen kantavana ajatuksena on, että utopiat ovat tärkeitä yhteiskuntakritiikin välineitä tarjotessaan vastakuvia nykyi- selle yhteiskuntajärjestykselle. Teos jäljittää sitä, miten uto- pioita voidaan käyttää, miten ne vaikuttavat ihmisiin ja mil- laisia utooppisia ilmentymiä erilaisista käytännöistä ja kon- teksteista voidaan paikantaa. Teos väistää utopioita kohtaan usein esitetyn kritiikin nii- den totalitaarisesta luonteesta määrittelemällä ne poliittisen mielikuvittelun menetelmiksi, ei yksityiskohtaisiksi toiminta- suunnitelmiksi (*blueprint*) täy- dellisestä yhteiskunnasta. Siinä missä toimintasuunnitelmat il- mentävät sulkeumaa ja kontrol- lia, avaa utopia menetelmänä mahdollisuuden yhteiskunnan kriittiseen reflektioon. Teokses-

sa utopiat toimivat siis ennen kaikkea menetelminä kollektiivisen ja yhteiskuntakriittisen ajattelun ja toiminnan avaamiseen. Utooppinen ajattelu on taito, jota voi oppia ja jota tulee harjoittaa yhdessä.

Teos tarjoaa asiantuntevan johdatuksen utopioiden historiaan ja teoretisointiin, niin niiden klassiseen perintöön kuin nykykeskusteluihinkin. Utopioita myös kontekstualisoidaan tarkastelemalla niitä esimerkiksi yrittäjyydessä, capoeirassa, arkkitehtuurissa, koulutuksessa, demokratiassa, huumorissa ja kirjallisuudessa. Painotus on utopioiden teoreettisessa pohdinnassa ja jäsentelyssä, joskin joissakin luvuissa sukellaan myös utopioiden empiiriseen tutkimukseen.

Teos jakautuu kolmeen osaan. Niistä ensimmäinen, *Diagnosis*, johdattaa utopiatutkimuksen käsitteellisiin ja metodologisiin lähtökohtiin. Teoksen johdantoluvussa Teppo Eskelinen, Keijo Lakkala ja Maria Laakso avaavat teoksen lähestymistapaa utopiaan. Luku on yksi kirjan helmistä esitellessään utopiaa käsitteenä, avaten ja suhteuttaen toisiinsa utopiaa koskevia teoreettisia traditioita sekä kuvatessaan utopiaa menetelmänä kriittiseen ajatteluun. Luvun viesti on rohkaiseva: inhimillinen kyky kuvitella parempia maailmoja auttaa

kurottamaan niitä kohti myös käytännössä. Keijo Lakkalan kirjoittama toinen luku jatkaa ansiokkaasti johdannon teoreettista keskustelua ja kehittää eteenpäin ajatusta utopioista kriittisinä vastakuvina. Utopiat katsovat tulevaisuuteen nykyyhetkestä käsin mutta etsien ja tehden säröjä olemassa olevaan todellisuuteen. Ensimmäisen osan päättää Eskelisen, Lakkalan ja Miikka Pyykkösen utopian yksityistymistä tarkasteleva luku. Kirjoittajien mukaan tämän hetken utopioissa korostuvat usein toiveet henkilökohtaisesta muutoksesta kollektiivisen muutoksen sijaan. Luku avaa reittejä kollektiivisiin utopioihin, mutta yksilöllisen ja kollektiivisen muutoksen välitä usein ristiriitaista suhdetta olisi voinut tarkastella vielä monisyisemmin.

Toisessa osiossa *Case studies and utopian methodologies* Inkeri Aula kirjoittaa quilombistien utopioista Brasiliassa toteutetun etnografisen tutkimuksen kautta. Hän kuvaa quilombo-kulttuurin muotoilevan toivoa käytäntönä, joka juurtuu historiaan. Luku avaa capoeiran käytäntöjä ja kutsuu pohtimaan henkisyden ja hengellisyden merkitystä yhteiskunnallisille utopioille: voisiko utooppista toivoa käsitellä enemmän myös uskonnollisen suuntautumisen ja yhteiskunnallisten unelmien sekoittumiskohdissa? Maria

Laakson luvussa perehdytään kirjallisiin dystopioihin nyky-yhteiskunnan reflektoinnin välineinä. Dystopiatekstien suosio kertoo hänen mukaansa siitä, että teksteiltä voidaan hakea apua ja neuvoa sekä lohtua – asiat voisivat olla vielä huonomminkin. Kirjallisuus utopia-tutkimuksen kohteena näyttää, miten ihmiset voidaan saada kiinnostumaan toisista todellisuuksista ja kokemuksista fiktiivisen genren kautta. Olli-Pekka Moisio ja Matti Rautiainen päättävät osion tarkastelemalla koulutuksen utooppisia mahdollisuuksia. Utopian käsittely keskittyy pedagogisen teorian lisäksi yksittäiseen kouluyhteisöön sekä siinä toimivien opettajien ajatteluun. Luvun lähestymistapa saa pohtimaan, miten opetus käytäntönä juurtuu monisäikeiseen materiaaliseen todellisuuteen, sen ruumiillisiin ja affektiivisiin kokemuksiin sekä poliittisiin päätöksiin koulutukseen suunnatuista resursseista. Jos opetusperiaatteiden ja -käytäntöjen tahdotaan juurtuvan vaikkapa luvussa esiteltyyn freireläiseen dialogi-ideaaliin, ei materiaalisia reunaehdoja voida ohittaa.

Kolmas osio, *Perspectives to utopias*, siirtää keskustelun fokuksen jälleen enemmän utopioiden teoreettisen jäsentämisen suuntaan. Utopioita käsitellään kolmesta näkökulmasta. Jarno Hietalahden luku tarkastelee

utopian ja huumorin välistä suhdetta. Se keskustelee sekä konservatiivisesta ”naurusta utopialle” että radikaalista ”naurusta utopian kanssa” ja ehdottaa tämän jaon ylittämistä kategoriolla ”nauru utopiassa”. Aleksi Lohtajan luvussa perehdytään utopioihin arkkitehtuurin näkökulmasta. Tässä käsitteellisesti tiheässä ja kiehtovassa luvussa nostetaan esiin hienosti utopioiden materiaalisuus sekä jäljitetään utopian mahdollisuuksia arkkitehtuurissa ja kaupunkisuunnittelussa. Teoksen päättää Teppo Eskelisen ajatuksia herättävä luku demokratiasta utopiana. Eskelinen esittää, että vaikka demokratia onkin ahtaalla ja toteutuu puutteellisesti, voidaan sitä silti lähestyä ”rajallisena toteutuneena utopiana”. Demokratia tarvitsee utopiasta ajattelua kirittäjäkseen, jotta se ei tyhjenny radikaalilta merkityksisällöltään. Eskelinen on käsitellyt tätä tärkeää aihetta laajemmin myös teoksessaan *Demokratia utopiana ja sen vastavoimat* (Vastapaino 2019).

Vaikka teoksen eri osat muodostavat kiinnostavan kokonaisuuden, teosta vaivaa hienoinen epätasaisuus. Utopia esimerkiksi määritellään eri luvuissa hieman eri tavoin kytkemättä sitä johdannossa esiteltyyn ja koko kirjaa kannattelevaan lähestymistapaan. Teos tarjoaa erinomaisen kartan utopioiden käsitteelliseen maastoon, mutta

tästä painotuksesta johtuen se ei kaikilta osin onnistu lunastamaan johdannon virittämää odotusta konkreettisista avauksista utopioiden käytännön harjoittamiseen. Olisi ollut kiinnostava lukea enemmän siitä, miten utopiasta ajattelua voi soveltaa tutkimusprosessissa nimenomaan menetelmänä, ei vain käsitteellisesti tai tutkimuksen aiheena. Mitä utopia menetelmänä voisi tarkoittaa esimerkiksi aineistonkeruun tai akateemisen kirjoittamisen kontekstissa? Millaisia tutkimuskäytäntöjä utopia metodina ehdottaa? Miten utopiasta ajattelua voisi virittää ja harjoittaa?

The Revival of Political Imagination on kuitenkin kaiken kaikkiaan paitsi kiinnostava sukellus utopioiden teoreettiseen maailmaan myös inspiroiva ja rohkaiseva puheenvuoro utopioiden puolesta. Kirja tarjoaa sytykkeitä toisenlaisten maailmojen ja poliittisen vaihtoehtojen sekä niitä ruokkivien kollektiivisen toiminnan muotojen kuvitteluun ja etsimiseen. Teosta on hyvä lukea yhdessä Ruth Levitasin *Utopia as Method: The Imaginary Reconstitution of Society* (Palgrave 2013) -teoksen kanssa, joka myös avaa utopiaa työkaluna ja poliittisen mielikuvituksen käytäntönä.

Hanna Ylöstalo, Salome Tuomaala-Özdemir, Pilvi Porkola & Suvi Salmenniemi

---

Yhteiskuntaluokat Ruotsissa

Daniel Suhonen, Göran Therborn & Jesper Weitzh (toim.): *Klass i Sverige. Ojämlikheten, makten och politiken i det 21:a århundradet*. Lund: Arkiv förlag, 2021, 751 s. ISBN 978-91-7924-348-7

Katalys on ruotsalainen ajatushautomo, joka on keskittynyt hyvinvointiin, kansantalouteen ja työmarkkinakysymyksiin. Keväällä 2018 Katalys käynnisti yhteiskuntaluokkia Ruotsissa käsittelevän tutkimushankkeen. Projektin lopputuotos ilmestyi 751-sivuisena kirjana tammikuussa 2021. Hankkeeseen osallistui kaikkiaan 40 tutkijaa, jotka edustavat tieteenaloista muun muassa sosiologiaa, journalismia, taloustiedettä, kriminologiaa, kasvatustiedettä, lääketiedettä ja valtio-oppia. Kirja koostuu yhdeksästä teemasta ja niitä käsittelevistä 26 artikkelista. Artikkeleissa tarkastellaan luokkarakenteen ohella muun muassa alueellisia jakoja, etnisyyttä, johtamista, koulutusta, mediaa, terveyttä sekä suuryritysten omistusta. Punaisena lankana on tutkia eriarvoisuuden eri muotojen muutoksia Ruotsissa 1980-luvulta nyky päivään.